

CONSTANTINOVITS KINGA

AZ 1956-OS FORRADALOM MEGÍTÉLÉSE
ITTHON ÉS AUSZTRÁLIÁBAN

Az 1956-os forradalom eseményeit másként ítélték meg itthon, Magyarországon és másként kint, Ausztráliában. Ebben a tanulmányban célom megvizsgálni az 1956-os forradalom és szabadságharc tükröződését az ausztrál és magyar nyilvános színtereken és propagandában közvetlenül a forradalom leverése után, 1956. november elején. Vajon hogyan fogadták a magyarokat 1956-ban Ausztráliában, és hogyan jelentek meg az ausztrál sajtóban? Mi volt az ausztrál állam célja az 56-os menekültek befogadásával, és hogyan próbálták integrálni őket a többségi társadalomba? Milyen politikai propagandát alkalmazott ennek eléréséhez az állam?

Ezzel szemben milyen lejárató, negatív politikai propagandát alkalmazott a Magyar Népköztársaság politikai elitje az 1956-os menekültekkel és forradalmárokkal szemben, és hogyan vélekedett az 1956-os eseményekről?

A tanulmányban először a propaganda fogalmát definiálom, ezt követően felvázolom röviden a magyar emigrációs utakat Ausztráliába a második világháborút követően, és kitérek a diaszpóra fejlődéstörténetére. A tanulmány második részében összehasonlítom az 1956-os események megítélését itthon és Ausztráliában. Az ausztrál reprezentációt a korabeli ausztrál sajtóanyag és az ausztrál parlament 1956. november 8-i ülésének jegyzőkönyve alapján mutatom be.¹ Ezt állítom szembe a magyar propagandával, amelyet Kádár János 1956. november 11-i rádióbeszédén keresztül ismertetek.² A két, szinte napra pontosan egykorú szöveget, az ausztrál parlamenti jegyzőkönyvet és Kádár beszédét tartalmilag és nyelvilag is összevetem a Sketch Engine tartomelemző program segítségével. A tanulmányban szereplő angol szövegeket saját fordításban közlöm.

1 House of Representatives 8 November, 1956. 22nd Parliament 1st Session. Letöltés helye: https://historichansard.net/hofreps/1956/19561108_reps_22_hor13/#subdebate-27-0. Letöltés ideje: 2024. 08. 10.

2 Kádár János rádióbeszéde 1956. november 11-én. Közli: *Népszabadság*, 1956. 1 (7). november 12. Letöltés helye: <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/kadar11s.htm>; letöltés ideje: 2024. 08. 10.

A propaganda fogalma és szerepe

Mivel a tanulmány központi fogalma a propaganda, érdemes kicsit részletesebben is szólni róla. Annál inkább, mert a fogalom jelentéstartalma többretegű, komplex, és az idők folyamán jelentős átalakuláson ment keresztül. A jelentés terjedelmének változása mellett idetartozik a hozzá kapcsolódó pozitív vagy negatív konnotáció is.

A terminus latin eredetű, a latin *propagare* igéből származik, ami annyit jelent, hogy 'terjeszteni' vagy 'szaporítani'. Eredetileg a földműveléshez kapcsolódva a növények szaporítására utalt, majd jelentésátvitellel a gondolatok, eszmék sokszorozására, elterjesztésére. A szó terminusként megjelenése a katolikus egyházhoz kötődik. 1622-ben XV. Gergely pápa létrehozta a „Congregatio de Propaganda Fide” nevű hivatalt, amelynek célja a hit terjesztése és a misszionáriusmunka koordinálása volt. Ebben a kontextusban a propaganda semleges vagy pozitív jelentéssel bírt, a vallási eszmék terjesztését jelentette. A kifejezés vallási használata kitartott a 18. századon és a 19. század nagy részén keresztül. A *propaganda* szó szemantikai változása jól nyomon követhető az enciklopédiákban. A Britannica kilencedik kiadásában például (1875–1889) a *propaganda* szócikk kizárólag a katolikus hit terjesztését tárgyalta.³ A Britannica jelenlegi kiadásában viszont már a következő meghatározást lehet olvasni: „*Információk – tények, érvek, pletykák, féligazságok vagy hazugságok – terjesztése a közvélemény befolyásolása céljából, gyakran a tömegmédia útján közvetítik.*”⁴ A 19. században ugyanis a propaganda fogalmának tartalma fokozatosan átalakult, és egyre inkább összefonódott a politikai és társadalmi mozgalmakkal. Ebben az időszakban a különböző politikai csoportok és ideológiák is alkalmazták a propagandát a támogatás megszerzésére.⁵ A szó ezzel egy újabb jelentéstöbbletet is kapott, mivel politikai vagy katonai kontextusban is kezdett megjelenni.

Az első világháború alatt a propaganda jelentősége megnövekedett, mivel a kormányok széles körű kampányokat indítottak a háborús erőfeszítések támogatására. A tömegmédiák megjelenése megsokszorozta a propaganda hatékonyságát, így a propaganda modern értelmezéséhez már nemcsak az eszmék, hanem a terjesztésükhöz használt médiumok: újságok, plakátok és filmek is szorosan hozzákapcsolódtak.

3 Fellows, Erwin W.: Propaganda: History of a Word. *American Speech*, 1959. október. 34 (3). 182–189.

4 <https://www.britannica.com/topic/propaganda>

5 Fellows, 1959. Propaganda, i. m. 186.

A 20. században a politika is felismerte a tömegmédia révén megsokszorozott elérésben rejlő lehetőségeket. Az 1920-as és 1930-as években jellemző negatív hozzáállás a propagandához részben annak volt köszönhető, hogy a szót háborús tevékenységekkel társították, amelyeket önmagukban nem tartottak kíváncsinak, valamint úgy vélekedtek, hogy ezáltal hozzájárultak a világháborúhoz is. A század közepétől a totalitárius rendszerek a tömegmédia kontrollálásával páratlanul hatékony eszközre tettek szert az egyoldalú propaganda révén a náci Németországban, a Szovjetunióban és a Mussolini vezette Olaszországban.⁶ Hannah Arendt megfogalmazása szerint a totalitárius propaganda lényegi jellemzője az előítélet, amelyet a valóság és az igazság összekeverése hoz létre.⁷

A totalitárius államok a propagandát széleskörűen és módszeresen használták a társadalom irányítására, az ideológia terjesztésére és az ellenállás elnyomására. Ebben az időszakban a totalitárius alkalmazás miatt a propaganda a manipulációval és a félretájékoztatással összefüggő negatív konnotációt kapott.

Ma tehát a *propaganda* kifejezés általában pejoratív jelentésű, és a szándékos megtévesztésre, manipulációra és torzított információk terjesztésére utal. A Magyar értelmező kéziszótárban⁸ a következő meghatározás áll a *propaganda* kifejezésre:

- Eszméknek, tanoknak, nézeteknek, politikai elméleteknek szóban v. írásban, ill. más módon (rádió, film stb. útján) való céltudatos, tervszerű hirdetése, megismertetése és terjesztése, népszerűsítése.
- Valakinek, valaminek az emberekkel való elfogadtatása, megkedveltetése tervszerű népszerűsítéssel.

A propaganda változó és elmosódó fogalmának körülhatárolására tudományterületenként többféle, eltérő megközelítés született. A pszichológiában például a meggyőzés és a manipuláció szétválasztásával közelítik meg a propaganda fogalmát. A szétválasztás alapja, hogy a meggyőzés logikailag, észérvekkel próbál hatni a meggyőzendő félre, aki tudatában van a meggyőzés folyamatának, vagyis a meggyőzés tudatos tevékenység. Ezzel szemben a manipulációnál a manipulált fél nincsen tudatában annak, hogy őt érzelmi alapon befolyásolják. A pszichológia szerint a propaganda:

6 Hannah Arendt felfogásában Olaszország nem tartozott a szoros értelemben vett totális államok közé lásd: Arendt, Hannah: *Fogódzó nélkül: Hannah Arendt olvasókönyv*. Kalligram Kiadó: Pozsony, 2008.

7 Arendt, Hannah: *The origins of totalitarianism*. The World Publishing Company: Cleveland and New York, 1962.

8 A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete (szerk.): *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó: Budapest, 1992.

- A tömegek befolyásának eszköze.⁹
- Általában egy eszmerendszer, egy ideológia elfogadtatását szolgálja egy közösséggel, ha kell, hazugsággal és manipulációval is.¹⁰

Jelen tanulmányomban a propaganda fogalmát a következőképpen definiálom: a propaganda olyan ideológiát közvetítő manipulációs eszköz, amelynek célja a tömeg magatartásának, viselkedésének vagy meggyőződésének megváltoztatása, és egyoldalú tömegkommunikációs csatorna felhasználásával (pl. nyomtatott sajtó, rádió, film) történik. A definíció legfontosabb elemei tehát az ideológiaközvetítés, a manipulálás (szembeállítva a meggyőzéssel), a tömegebefolyásolás és a tömegmédiumok használata. A propaganda jellemzője, hogy a logikus meggyőzés helyett az érzelmeket veszi célba, pozitív és negatív póluson is.

A tömegesség és a kizárólagos ideológiaközvetítés miatt a propaganda nemcsak a jelenben zajló események felfogását célozza, hanem alkalmas a közösség múltjának, történetének átkeretezésére is, a kollektív emlékezetnek, és ezáltal a közösség identitásának megváltoztatására.¹¹ Másik oldalról a propaganda, ahogyan a meggyőzés is, szolgálhatja egy meglevő eszme, nézet pozitív megerősítését is, nem csak annak megváltoztatását: „*Sok meggyőző kommunikáció nem az attitűdök vagy a viselkedés megváltoztatására, hanem a meglevő meggyőződés megerősítésére törekszik, az a célja, hogy a meggyőződés jobban ellenálljon a változásnak.*”¹²

A tanulmányban az Ausztráliába érkezők és különösen az 1956-os menekültek bemutatásának kétféle keretezését mutatom be az itthoni, illetve az ausztrál propagandában.

Az ausztrál immigrációs politika és a bevándorlás propagandája

Ausztrália kezdetben jogi úton próbálta szabályozni a bevándorlók társadalmi és faji összetételét. 1901-ben kiadták a „White Australia policy” néven elhíresült bevándorláskorlátozási törvényt, amely egészen 1958-ig volt érvényben. Ennek értelmében

9 Síklaki István: *A meggyőzés pszichológiája*. Scientia Humana Társulás: Budapest, 1994.

10 Pratkanis, Anthony – Aronson, Elliot: *A rábeszélőgépj.* AB OVO Kiadó: Budapest, 1992.

11 Ö. Kovács József: Pócspetri, a „rendőrgyilkos falu”. Kommunista szómágia és társadalmi reakciók az egyházi iskolák államosítása idején. In: Fazekas Ferenc – Fedeles Tamás – Nagy Levente (szerk.): *Évszázadok forrágában. Keresztényüldözés – Krisztianizáció – Egyház*. Pécsi Tudományegyetem: Pécs, 2019. 131–150.

12 Miller, Gerald R. – Burgoon, Michael: *New Techniques of Persuasion*. Harper and Row: New York, 1973.

a nem fehér (főképp ázsiai) bevándorlók számát vissza kell szorítani, hogy utat engedjenek a brit bevándorlóknak az országba.¹³ Vagyis elsősorban briteket vártak Ausztráliába, míg a nemkívánatos bevándorlóknak ún. „diktálási tesztet” is kellett teljesíteniük belépéskor. A teszt alapján 50 szót kellett leírni annak az európai országnak a hivatalos nyelvén, amelyet a bevándorlásügyi hivatalnok kiválasztott. Így például egy ázsiai bevándorlót kötelezhettek arra, hogy írjon le 50 szót franciául vagy olaszul stb. Ha a teszt eredménye sikertelen volt, akkor az ausztrál kormány kiutasíthatta a jelentkezőt az országból.¹⁴ A belépési teszt alól kivételt képeztek a turisták, illetve azok a nem európai származású ausztrál állampolgárok, akik nyaralás vagy egyéb távollét után tértek vissza az országba.

A második világháború után sürgetővé vált egy kizárólag bevándorlással foglalkozó minisztérium létrehozása. Arthur Calwell lett az 1945-ben létrehozott Bevándorlásügyi Minisztérium első minisztere. 1945-ben az ausztrál kormány bevezette a támogatott utazási migrációs rendszert, az úgynevezett „tízfontos angol” programot, hogy vonzza a brit bevándorló családokat.¹⁵ A britek mindössze 10 fontért jöhettek Ausztráliába óceánjárókon, őket a történetírás később „lát-hatatlan bevándorlóknak” nevezte, összehasonlítva a nem sokkal később érkező, nem angolul beszélő bevándorlók nagy számával. 1947-re több mint 400 000 brit jelentkezett a programra. A pozitív propaganda eszközeit itt is sikeresen alkalmazták, hiszen a TV és az újságok reklámjaiban Ausztrália mint a „szebb jövő”, „nagy lehetőségek”, „családbarát” kontinens jelent meg. A reklámok¹⁶ különböző társadalmi rétegeket szólítottak meg (értelmiségieket, szakmunkásokat),

1. ábra: Ausztrál propagandaplakát, felirata:
*„Élj Ausztráliában, foglalkozástól függetlenül
 10 font a bevándorlási díj”*

Forrás: www.stokesentinel.co.uk

13 Bevándorláskorlátozási törvény, 1901. Letöltés helye: <https://www.naa.gov.au/explore-collection/immigration-and-citizenship/immigration-restriction-act-1901>; letöltés ideje: 2024. 09. 10.

14 A diktálási teszt. Letöltés helye: <https://digital-classroom.nma.gov.au/defining-moments/postwar-immigration-drive>; letöltés ideje: 2024. 09. 05.

15 Láthatatlan bevándorlók. Letöltés helye: <https://www.theguardian.com/australia-news/2023/may/13/ten-pound-poms-the-invisible-migrants-who-made-australia-their-home>; letöltés ideje: 2024. 09. 05.

16 Letöltés helye: https://www.youtube.com/watch?v=TA_0B2yXMDU&list=PLTEms5Iy6OBNXE_kvn5oiRvLCm9XYHPdl&index=3; letöltés ideje: 2024. 09. 05.

főképp alsó és középosztálybelieket, akiknek Ausztrália egyfajta társadalmi kapaszkodót jelentett.

A programnak számos hátulütője volt, amivel csak később szembesültek a bevándorlók:

- Legalább két évig kellett kint tartózkodni, annál korábbi visszatérés a kiutazás teljes költségének megfizetésével járt együtt. Így azoknak, akik megtakarítás nélkül emigráltak, és nem tudtak Ausztráliában berendezkedni, a hazatérés nem volt opció.
- A migránsokat a nagyobb városoktól távol, elhagyatott Nissen-kunyhókban,¹⁷ katonai barakkokban vagy hosteleekben szállásolták el.
- Szakmájukban később tudtak elhelyezkedni, alacsonyabb szintű munkákra kötelezték őket. A brit bevándorlókat a legnagyobb arányban építkezéseken alkalmazták, különösen a háború utáni infrastrukturális fejlesztések során, mivel Ausztrália nagy hangsúlyt fektetett a lakásépítésre és a városfejlesztésre.¹⁸

Azonban több ezer brit bevándorló érkezése nem oldotta meg a fennálló munkaerőhiányt Ausztráliában, ezért a „Fehér Ausztrália” néven ismert bevándorlási politikát Arthur Calwell kiterjesztette más európai országokra is: *„Ausztrália bevándorlási politikája azon a koncepción alapul, hogy a nemzet, homogén európai lakossággal, mentes azoktól a széthúzásoktól és komplexitásoktól, amelyek a vegyes lakosságú országokat sújtják. Az az eszménk, hogy ennek az országnak, amelyben európaiak telepedtek le, és amelyet európaiak fejlesztettek, túlnyomórészt európainak kell maradnia.”*¹⁹

A korábbi nyíltan diszkriminatív bevándorlási politika, amely elsősorban brit és észak-európai fehér emberek bevándorlását engedélyezte, hosszú távon nem bizonyult fenntarthatónak. Ennek három oka volt: 1) a preferált bevándorlókból nem volt elegendő, 2) a demográfiai és a gazdasági növekedés sürgető kérdéssé vált, 3) a második világháború után szükségesnek látták, hogy a növeljék a lakosság létszámát, könnyebben megvédve ezzel Ausztráliát egy esetleges következő háborútól. Ezért a kulturális homogenitást részben fel kellett adni. Az Ausztrál Politikatudományi Intézet a második világháborút követően nyári egyetemet szervezett a könnyen asszimilálható népcsoportok kijelölése érdekében. A

17 Eredetileg az első világháború alatt, Peter Norman Nissen által kifejlesztett, olcsón, egyszerűen felállítható, hullámlemez borítású köríves szerkezetű barakkok, Ausztráliában a második világháború után a bevándorlók elszállásolását oldották meg ilyen építményekben.

18 Hammerton, A. James – Thompson, Alistair: *Ten Pound Poms. Australia's Invisible Migrants*. Manchester University Press: Manchester, 2005.

19 Calwell, Arthur: *Tomorrow's Australians*. Department of Immigration and Australia Commission: Canberra, 1948. 07. 12. Letöltés helye: <https://www.naa.gov.au/>; letöltés ideje: 2024. 09. 11.

konklúzió szerint az ideális bevándorlók továbbra is a britek és a skandinávok lettek volna, míg a közép-kelet európaiak a nemkívánatos kategóriába estek, mivel túl szoros viszonyt ápoltak náci és kommunista rezsimekkel.²⁰ Délkelet-ázsiai bevándorlók is csak a vietnámi háború után érkezhettek az országba.

1947 után viszont fordulat következett be a bevándorlási politikában, aminek okai a felmerülő gazdasági és demográfiai válságban és a második világháborútól pusztított Európában keresendő. Immár a második világháborús országok menekültjei közül is „válogatható” Ausztrália. Eric Richards joggal nevezte a folyamatot „társadalmi forradalomnak”,²¹ hiszen a következő évtizedekben a bevándorlás színessé tette az elhíresült „fehér Ausztrália” képét, és lefektette a jelenlegi heterogén ausztrál társadalom alapköveit. Arthur Calwell propagandaszlogenje: *„Benépesülni vagy elpusztulni”*, társadalmi nyitottságot követelt az ausztrál állampolgároktól az újonnan érkezők könnyebb integrálása céljából.²² Ebbe az ausztrál helyzetbe érkeztek meg a magyar bevándorlók is.

„...a hajón mind magyar menekült volt” – magyar emigrációs hullámok Ausztráliába 1944–1956

A második világháborút követő időszakban a magyar menekülteknek két nagy csoportja volt: egyrészt akik 1944–1945-ben lépték át az országhatárt; másrészt az 1956-os menekültek. Az előbbieket a kommunista rezsim propagandájában „nyugatosoknak” nevezte. Becslések szerint az ún. nyugatosok száma kb.1 millió főre tehető, közülük 150–250 ezer katona volt.²³ A háború után megalakult az UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Agency), amely a hontalanokat három kategóriába sorolta. A magyarokat – abból a tényből kiindulva, hogy nem a győztesek oldalán álltak – a volt-ellenséges (ex-enemy) státusszal jelölték. 1947-ben a nyugat-európai menekültek (displaced persons = dipik) számára létrehozták a Nemzetközi Menekültszervezetet (International Refugee Organization, a továbbiakban: IRO).

A repatriálások 1945–1949-ben visszavettek a kivándorlási hullám intenzivitásából. Sokan a szabad választások eredményének hírére hazatértek, de a hazavándorlási folyamat

20 Bolger, Dawn: *Race politics: Australian government responses to asylum seekers and refugees from White Australia to Tampa* (PhD dissertation). Western Sydney University: Sydney, 2016.

21 Richards, Eric: *Destination Australia. Migration to Australia since 1901*. University of New South Wales Press: Sydney, 2008.

22 Curnow, Ross – Wettenhall, Roger: *Populate or Perish. Populate and perish?* IOS Press: Amsterdam, 2010.

23 Puskás Julianna: Magyar menekültek, emigránsok. *Aetas*, 1996. 11 (2–3). 67–102.

lelassult, miután a szovjetek berendezkedtek Magyarországon. Így a külföldi magyar diaszpórák közösségeik létszámbeli növekedésével és társadalmi elkülönülésével párhuzamosan Magyarország mindinkább elfordult a külföldön élő magyaroktól. Az 1940-es évek végére egyre szigorúbb intézkedéseket vezettek be velük szemben: először megvonták tőlük a magyar állampolgárságot (az 1947. évi X. törvény alapján), majd elkobozták hazai vagyonukat is (az 1948. évi XXVI. törvény értelmében). A határátlépések szigorú korlátozása 1949-re gyakorlatilag lezárta a háború utáni magyarországi migrációs folyamatokat.²⁴

A politikai helyzet romlásával, a kommunisták térnyerésével párhuzamosan egyre többen lépték át illegálisan a határt. A „határátugrók” többek közt Sopron vagy Szentgotthárd vidékén keresztül, legtöbbször gyalog menekültek át a másik zónába.

A kivándorlók egy része Ausztráliába igyekezett. 1949-től az IRO segítségével érkezett az első magyar menekülthullám Ausztráliába. Nekik az ausztrál élet megkezdéséhez két-éves munkavállalási kötelezettséget előíró szerződést kellett aláírniuk.

Az ekkor bevándorló magyarok 45%-a legalább érettségivel rendelkezett, ezek fele pedig diplomával is, olykor több diplomával is. Ugyanakkor a munkaerőhiányban szenvedő Ausztrália elsősorban fizikai munkára kötelezte a beérkezőket, hiszen számos helyen még nem épült ki szennyvízcsatorna, autópálya vagy vasútvonal, amely összekötötte volna az egymástól több száz kilométerre fekvő városokat. Így az értelmiségi réteg is először építkezéseken, gyárakban kezdett dolgozni. Míg Magyarország leginkább a polgári, értelmiségi rétegből vesztett, addig Óceánia fizikai munkaerőt nyert általuk.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően ismét százezrek lépték át a magyar határt. Kb. 200 000 magyar menekült el, ebből 180 000 Ausztrián, a többi Jugoszlávián keresztül menekült Nyugatra. Az IRO adatai szerint Franciaországban 3500, az USA-ban hozzávetőleg 17 000, Kanadában 1946 és 1955 között mintegy 16 500, Ausztráliában 1954-ben mintegy 11 500 magyar állampolgár bevándorlását regisztrálták.²⁵

A korabeli KSH-adatok alapján jól látható az 1956-os menekültek társadalmi és földrajzi összetétele. A forradalom egyik fő gócpontja Budapest volt, így a menekültek több mint fele budapesti volt, 30%-uk dunántúli lakos, kétharmaduk férfi és 25 évnél fiatalabb. Papp Z. Attila kutatásai szerint a külföldre illegálisan menekültek kétharmada volt aktív dolgozó. A dolgozók kétharmada fizikai, negyede szellemi munkával foglalkozott, mezőgazdasági munkás alig akadt. A szellemi dolgozók kétharmada értelmiségi, főként műszaki

24 Gazsó Dániel: *Orthon és itthon. A magyar diaszpóra és anyaországa*. Gondolat Kiadó: Budapest, 2022.

25 Papp Z. Attila: A nyugati magyar diaszpóra és szervezeti élete néhány demográfiai, társadalmi jellemzője. *Kisebbségkutatás*, 2010. 19 (4). 621–638.

értelmiségi volt, jellemző adat, hogy az akkori mérnökállomány 10%-a emigrált. A nem aktív eltartottak fele tanuló volt, az ország felsőoktatási hallgatóinak 11%-a, 3200 fiatal is kivándorolt.²⁶

Az 1956-os magyar menekültek egy része most is Ausztrália felé indult, az ő befogadásukat már megalapozta az 1949-es hullám. 1956–1958 között hozzávetőleg 11 000 magyar települt be Ausztráliába,²⁷ legtöbbjük ausztriai menekülttáborokon keresztül, hajókon vagy repülőkön érkezett. Egy korábbi kutatásomban,²⁸ amelyben 56-os menekültekkel készített interjúkat is elemeztem, interjúalanyaim egyike, aki óceánjárón érkezett Ausztráliába, így emlékezett vissza: *„Hétéves koromba hagytam el anyaországot, és akkor hat hónap után Ausztrián keresztül ideérkeztünk 57-be. Mint menekültek 1300-an voltunk egy hajón, a hajón mind magyar menekült volt.”*

A kimenekült korosztály már egy fiatalabb generáció, java részük 30 éven aluli, képzett, szakmunkások, ipari munkások voltak. Nekik már nem volt kötelező kétéves munkaszerződést aláírniuk, valamint segítette a helyzetüket a kinti magyarság nyitottsága és segítőkészsége. A Nagy Kázmér által kiadott lap, a Független Magyarország több tíz oldalas tájékoztató füzetet osztott szét az újonnan érkező magyarok között. A füzetben praktikus tanácsok szerepeltek az ausztrál élethez.²⁹

1956 az ausztrál állam szemével – a pozitív propaganda

Az ausztrál képviselőház (House of Representatives) 1956. november 8-i ülésén tárgyalta a magyar menekültek kérdését. A bevándorlásügyi miniszter, Athol Townley számos kérdést kapott a képviselőktől magyar forradalomról és a magyar menekültekről,³⁰ az alábbiakban Athol Townley ezekre adott válaszaiból idézek:

„A kormány úgy döntött, hogy 3000 magyar menekültnek nyújt menedéket, akik az orosz katonai akció elől Ausztriába menekültek.”

26 Uo.

27 Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985*. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem: Bern, 1985. 74.

28 Constantinovits Kinga: The Hungarian Diaspora in Sydney: Identity Consciousness and the Role of the Scout Movement. *Hungarian Cultural Studies*, 2023. 16. 163–174.

29 *Független Magyarország. Útmutató*. 1957. március 7.

30 House of Representatives 8 November, 1956.

„...munkát fognak biztosítani a menekültek számára, de várható, hogy a csoportban több olyan méltányossággal kezelendő eset is lesz majd, mint például gyermekek, és olyan emberek, akiknek az életkora meghaladja a többi támogatott migráns számára előírt normál életkori határt.”

„...fontos, hogy Ausztrália azonnali és pozitív hozzájárulást nyújtson e sajnálatos agresszió szerencsétlen áldozatainak megsegítéséhez.”

„Egy ilyen gesztus összhangban van Ausztrália büszke múltjával. Több mint 200 000, a legutóbbi háborúban hontalanná vált embernek nyújtott menedéket, köztük nagyszámú magyarnak, akik nagyszerűen hozzájárultak Ausztrália gazdaságához és kultúrájához. Ausztrália büszkén fogadja új honfitársait, akik ismét bebizonyították a magyar bátorságot és szabadságszeretetet.”

„Jelentős magyar közösség van már itt, akik segíthetnek nekik [a magyar menekülteknek] a bajban, és segíthetik az ausztrál közösségbe való asszimilációjukat.”

„Véleményem szerint [befogadásukat] minden olyan ausztrál ember támogatni fogja, aki szimpatizál az orosz agresszió áldozataival, és felháborodott az oroszok bestialitásán és brutalitására, akik a magyar nemzet szabadságát és függetlenségét próbálták elnyomni.”³¹

A fent említett parlamenti gyűlésen dőlt el, hogy Ausztrália nemcsak támogatni fogja a magyar menekülteket, de mindent megtesz annak érdekében, hogy az ausztrálok pozitívan tekintsenek az újonnan érkezettekre, és elsősegítsék gyors asszimilációjukat. Ausztráliában ugyanis ekkor már a gondosan megtervezett migrációs politika a bevándorlókról kialakított pozitív képre és a gyors integrációra helyezte a hangsúlyt a tömegek meggyőzése céljából. 1956-ban, a magyarok tömeges érkezésekor, a bevándorlókról alkotott kép megerősítését szolgálta az ausztrál (pozitív) propaganda.

Az ausztrál kormányzat pozitív kampány keretében mutatta be az Ausztráliába érkező 56-os magyarokat, hiszen a zökkenőmentes, gyors integrálásuk az ausztrál társadalomba égető kérdéssé vált. Az újonnan érkező bevándorlókat propagandisztikus okokból „új-ausztráloknak” nevezték, ezzel megelőzve a bevándorlásellenes ausztrál szavazók esetleges előítéleteit. A kampány egyik csúcspontja volt, amikor 1956. december 3-án a sydney-i repülőtéren a bevándorlásügyi miniszter, Athol Towley és népviseleti ruhába öltözött magyarok várták a gépről leszálló menekült magyarokat. A gyerekek plüsskoalákat kaptak, és a The Sun című folyóiratban a következőket lehetett az eseményről olvasni: „A legnagyobb

31 Uo.

*érzelemmegnyilvánulás, aminek a sydney-i repülőtér valaha tanúja volt.*³² Az elkövetkező napokban a rádióműsorok és újságok az 1956-os hősekről számoltak be.

2. ábra: Magyar menekült gyermekek koalával a kezükben, Athol Townley-val
Forrás: <https://adb.anu.edu.au/essay/13>

Természetesen az 1956-osok közül nyilvánvalóan nem mindenki ÁVH-s börtönből szabadult, országát elhagyni kényszerülő nemzeti hős volt, ahogyan a Bevándorlásügyi Minisztérium írta Ilonka Lászlóról.³³ A gyerekek közül szintén nem mindenki volt olyan, mint a 15 éves Forbath István, aki üzeneteket közvetített a forradalmi erők között, majd Bécsből visszastoppolt Budapestre, hogy kimenekítse öccsét, Gábort, aki társaival együtt egy Molotov-koktéllal robbantott fel egy szovjet tankot.³⁴ A fent említett hősiektörténetek elmesélésével kívánták egyoldalúan reprezentálni az egyébként többnyire heterogén társadalmi rétegekből érkező magyarságot. Ahogy a Kádár-rezsim a propaganda céljából egyoldalúan negatívan állította be az 1956-os „disszidenseket”,³⁵ az ausztrál kormányzat csakis pozitív, néhol eltúlzott képet közvetített róluk.

Az ausztrál magyarok kollektív emlékezzettudatában mai napig fennmaradtak az 1956-os forradalom eseményei az anyaországtól több tízezer kilométerre is, és identitásuk egyik

32 Kecskés D. Gusztáv – Scheibner Tamás (szerk.): *Egy világraszóló történet – Az 1956-os magyar menekültválság története*. BTK TTI: Budapest, 2022.

33 Kecskés–Scheibner, 2022. *Egy világraszóló történet*, i. m.

34 The Argus (Melbourne, Vic.: 1848–1957) 4 December, 1956.

35 Biszku Béla beszéde 1961. április. *Népszabadság*, 1961. 19. (81). De később is így keretezték, például az Ausztráliába emigrált Csapó Endrét a ráállított fedett ügynök hazaárulóként említette jelentésében. ÁBTL 3.2.5. O-8-289/1 Jelentés 1971. november 10.

alkotóelemévé vált 1956.³⁶ A diaszpórában élő magyarság a mai napig emlékműsorokkal, ünnepekkel tartja fent 1956 emlékét és példáját. Az emlékműsorok megszervezését a külföldi magyar szervezetek, mint például a magyar iskola és cserkészlet vállalják magukra.

1956 megítélése a Magyar Népköztársaság szemével – negatív propaganda

A második világháború után Magyarország a szovjet érdekszférába került. Az 1945 utáni demokratikus berendezkedés ideája a kommunista vezetők kíméletlen beavatkozásai nyomán gyorsan szertefoszlott. Megszűntek az önálló sajtóorgánumok, a szólásszabadság, a többpártrendszer; a kultúra politikai monopólium lett, kezdetét vette a társadalom totális ellenőrzése. 1948 októberében hozták létre az Agitációs és Propaganda Bizottságot (APB), amelynek feladata a párt ideológiai, kulturális ellenőrzésének kiterjesztése volt az irodalom, a művészet, a kultúra, oktatás, tudományok területére. 1954-ben a Nagy Imre által vezetett kormány idején alapították a Tájékoztatási Hivatalt, amelynek célja az intézményes ellen-súly megteremtése volt Rákosi politikai híveivel szemben. 1955-ben a hatalomba visszatérő Rákosi Mátyás felszámolta az intézményt. Az 1956-os forradalom után létrejött egy rövid időre, pontosan négy évre a Sajtóbizottság, de ez nem volt az APB-vel egyenrangú szerv, és az Agitációs és Propaganda Osztály (APO) alá tartozott.³⁷ Noha hivatalosan nem létezett cenzúra, a Központi Bizottság (KB) által választott APB-tagok és a sajtóorgánumok (pl. Népszabadság) főszerkesztői irányították és ellenőrizték a magyar sajtót. Az APB 1966-ig mindössze hat főből állt, vezetője Szirmai István, az ideológiai és kulturális területet irányító KB titkára volt.

A szocializmus kiépítése során a propaganda legitimációs forrásként szolgált a rendszer számára. A későbbiekben pedig ezen túlmenően a társadalmi tudat befolyásolását, a kollektív emlékezet átalakítását is megcélozta. Az ideológia súlykolásának leghatásosabb eszköze a szocialista rendszerre jellemző militáns és egyben paternalista nyelvhasználat volt. A totalitárius rendszerek erőszakos állami berendezkedésének megfelelően a politikai hatalom nagy gondot fordított a céljainak megfelelő nyelvhasználatra. A nyelv legitimációs eszköz-ként, a politikai hatalom mankójaként funkcionált, célja az állami erőszak törvényesítése volt. A nyelvi manipuláció, a negatív propaganda a kommunizmus ideje alatt folyamatosan

36 Constantinovits, 2023. The Hungarian Diaspora in Sydney, i. m.

37 Takács Róbert: A sajtóirányítás szervezete a Kádár-korszakban. *Médiakutató: Médiaelméleti folyóirat*, 2009. 10 (3). 93–116.

az állami erőszak egyik fegyvereként működött. A propaganda által használt nyelvezetre vonatkozóan Ö. Kovács József idézi Cassirer-t, aki szerint bizonyos szavak kettős funkciót látnak el: 1. szemantikai funkciót és 2. mágikus funkciót. E „varázsszavak” által a valódi jelentés, a szemantika redukálódik, és a szavak által előidézett hatás kerül előtérbe: „*megpróbálnak beavatkozni a dolgok természetes menetébe*”.³⁸ A modern szövegnyelvészet arra is rámutat,³⁹ hogy a szavak nem különálló egységekként jelennek meg, hanem egymással összekapcsolódó narratíva elemeiként, amelyek bármelyike felidézti a teljes narratívát, így a propaganda egy-egy jellegzetes szava a teljes ideológiai narratíva képviselőjeként szerepelt. Ez a narratíva többnyire igen primitív és egysíkú kategorizálást használt, a világot feketére és fehérre, jókra és rosszakra osztva. A narratíva sokszor egy komplex metaforatartományra épült, mint például a harc, a csata.

Az 1956-os szabadságharc és forradalom rést ütött a szovjet pajzson, felkeltette a nemzetközi szervezetek, külföldi országok figyelmét. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa napirendre tűzte a magyar forradalom ügyét, 1957-ben létrejött az ún. „Ötös Bizottság” is, amelynek feladata a magyarországi események alapos kivizsgálása volt, olyan politikai tanúk kihallgatása, mint például Kéthly Anna vagy Kővágó József.⁴⁰ A forradalom leverését követő korszak ismét a rendszer legitimitását és pozitív reputációját kívánta igazolni külföldön. A szocializmus politikai eszköztárából a propaganda és a nyelv került ismét elő. Jó példa erre a nyelvi manipulációra az 1956-os események keretezése Kádár János 1956. november 11-i rádióbeszédében.⁴¹ Kádár szóhasználata, beszédének retorikai felépítése propagandisztikus eszközként szolgált, célja a forradalom degradálása, a politikai hatalom és a szovjet megszállás legitimitációja volt. Fontos megjegyezni, hogy a korszakban inkább propagandabeszédekről, mintsem valós retorikai beszédekről van szó, hiszen a valódi retorika ott virágzik, ahol szólásszabadság van.⁴² A következőkben Kádár János október 23-i eseményekről tett nyilatkozatát kívánom elemezni:

38 Ö. Kovács József: Pócspetri, a „rendőrgyilkos falu”. Kommunista szómágia és társadalmi reakciók az egyházi iskolák államosítása idején. In: Fazekas Ferenc – Fedeles Tamás – Nagy Levente (szerk.): *Évszázadok forratakában. Keresztényüldözés – Krisztianizáció – Egyház*. Pécsi Tudományegyetem: Pécs, 2019. 131–150.

39 Beaugrande, Robert de – Dressler, Wolfgang: *Bevezetés a szövegnyelvészetbe*. Corvina Kiadó: Budapest, 2000.

40 Békés Csaba – Kecskés D. Gusztáv (szerk.): *A forradalom és magyar kérdés az ENSZ-ben, 1956–1963*. Magyar ENSZ Társaság: Budapest, 2006.

41 Kádár János rádióbeszéde 1956. november 11-én. Közli: *Népszabadság*, 1956. 1 (7). november 12.

42 Nagy Nóra: A politikai beszéd. In: Raátz Judit – Tóth Etelka (szerk.): *A régi-új retorika*. Trezor Kiadó: Budapest, 2014.

„A Magyar Népköztársaság ellen intézett nyílt fegyveres támadást leverték [...] a fegyveres felkelésben részt vett fiatalok nagy része is a szocialista rendszer és a népköztársaság hívének vallja magát, a fegyveres felkelés és tömegmegmozdulások résztvevőinek soraiban kezdettől fogva jelen voltak és mindinkább előtérbe kerültek azok az ellenforradalmi erők, amelyeknek célja nem a hibák kijavítása, hanem a Magyar Népköztársaság államának, a dolgozó nép hatalmának megdöntése volt. Ezek az ellenforradalmi erők azt tűzték ki célul maguk elé, hogy megsemmisítsék szocialista forradalmunk vívmányait: az államosított ipart és kereskedelmet, a földosztást, és ezzel a kapitalista-nagybirtokos rendszert állítsák vissza hazánkban [...] Tudnunk kell, hogy az ellenforradalom több vonalon indított támadást népi demokráciánk ellen [...] Növelte a bajt a börtönökből kiszabadított közönséges bűnözők hada.”

A szocialista rendszernek egyetlen üzenete volt 1956-ot követően, mégpedig az, hogy 1956 ellenforradalom volt. Ez a keretezés már Kádár novemberi rádióbeszédében is tetten érhető. A beszéd két kimeneteli lehetőséget vázolt fel a magyaroknak:

- Egy ellenforradalmi fehérterror, amelynek kimenetele „mészárlás” lesz a kommunista munkások, parasztok, értelmiségek ellen, majd egy puccs fog megvalósulni Nagy Imre kormánya ellen, és az újonnan alakított ellenforradalmi kormány visszaállítja az „arisztokratikus”, „kapitalista” kizsákmányoló rendszert.
- Szovjet csapatok segítségével (fontos megjegyezni, itt fegyveres alakulatokról van szó, nem békés diplomáciai rendezésről) véget vetnek az ellenforradalmi terrornak, megvédik a dolgozó munkásosztályt, helyreállítják a „törvényes és alkotmányos” rendet.

A két opció közül nyilvánvalóan a másodikat tünteti fel reálisnak, logikusnak és megvalósíthatónak. Utal arra, hogy csak szovjet keretek között valósulhat meg bármilyen feltétel, fejlődés, „törvényesség”. Megjelenik a kényszerítés, az erőszakos állami intervenció lehetősége, ami fenyegetésként már túlmutat a pusztá propagandán. A propagandát szolgálja a szóválasztás: „ellenforradalomnak” nevezi 1956-ot, hangsúlyozva az illegitim voltát, ami a törvényesen fennálló hatalom ellen irányult. Kiemeli, hogy a békés tüntetés jogos volt, mivel nem a Népköztársaság ellen irányult, hanem a „Rákosi-klikk” által elkövetett hibák kijavítására. A narratíva szerint a nép jogos és békés tüntetése a „jobboldali”, ellenforradalmi erők, „fehérterror” miatt torkollott fegyveres harcokba. A militáns („harc”, „támadás”) és a paternalista nyelvhasználat („megvédeni” „sikeresen leküzdjük”) egyaránt előfordul és jól megfigyelhető a szövegben. A rádióbeszéd jól láthatóan ellentétpárok kidolgozott rendszerére épül, amelyek szembeállítják a népköztársaság törvényes, legitim létét a törvénytelennek, illegitimnek bélyegzett eseményekkel.

Népköztársaság	56-os események
legitim	illegitim
szocialista	horthysta
kommunista	jobboldali
vörös	fehér
törvényes, alkotmányos rend	fegyveres felkelés
megvédeni szándékozó szovjet csapatok	fegyveres ellenforradalmi banditák
fehérterrorista gyilkosok	népköztársaság hívei
kapitalista nagybirtokrendszer	földosztás
arisztokraták	kommunista munkások
imperialisták	a Varsói Szerződést aláíró országok

*1. táblázat: Fogalmi ellentétek Kádár János 1956. november 11-i rádióbeszédében
Forrás: saját összeállítás*

Athol Townley képviselőházi felszólalásainak és Kádár János rádióbeszédének elemzése SketchEngine-nel

A védelmi miniszter november 8-i interpellációinak és Kádár János novemberi 11-i rádióbeszédének tematikus, tartalmi elemzése mellett fontosnak tartottam a megfogalmazások, a nyelvi mintázatok vizsgálatát is, hiszen ezek kulcsfontosságú dolgokat árulnak el a használt politikai propaganda fogalmi kereteiről, gondolati rendszeréről. Ennek feltárására kvantitatív elemzést végeztem a Sketch Engine programmal. A Sketch Engine egy olyan lexikai elemzőprogram, amely egy adott szövegkorpusz szavainak, frázisainak gyakoriságát

és tipikus előfordulásait, szövegkörnyezetét vizsgálja, grammatikai elemzést is adva. A program segítségével megkaphatjuk a szövegtörzs kulcsszavait (a relatíve leggyakoribb, az adott szövegre jellemző), igéket, főneveket és módosítókat, és egy-egy kiválasztott szó tipikus környezetét, a vele alkotott kollokációkat.

Két szövegtörst vizsgáltam meg: egyfelől a Képviselőház (House of Representatives) 1956. november 8-i ülésén elhangzott, magyarokra vonatkozó felszólalások anyagát, másfelől Kádár Jánosnak az 1956-os forradalomról szóló rádióbeszédét. Első lépésként mindkét szöveg kulcsszavait gyűjtöttem ki. A kulcsszavak azt mutatják meg, hogy a vizsgált törzsben mely szavak fordulnak elő relatíve gyakrabban, mint az adott nyelv többi szövegében (referenciakörzs). A Sketch Engine programmal Kádár beszédét az átlag magyar nyelvhasználatot leképező Hungarian Web 2023 (huTenTen23) referenciakörpusszal vettem össze, míg a House of Representatives jegyzőkönyvét az English Web 2021 (enTenTen21) körpusszal.

Ausztrál parlamenti beszédek	Kádár rádióbeszéde
suez	ellenforradalmi
hungary	munkás-paraszt
anglo-french	ellenforradalom
self-government	orvlövész
connexion	Imre-kormány
hungarian	Rákosi-klikk
nations	néphatalom
armistice	építőmunka
enfeeble	tömegmegmozdulás
townley	fehérterror

2. táblázat. Az ausztrál parlamenti beszédeknek és Kádár rádióbeszédének első 10-10 kulcsszava
Forrás: saját összeállítás

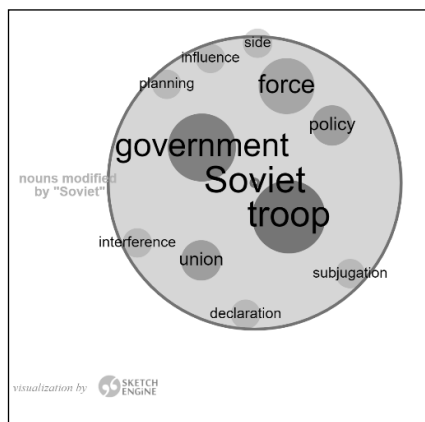
A kulcsszavak és kulcskifejezések teljes mértékben tükrözik a két szöveg tematikáját. Érdekes, hogy az ausztrál szövegnél az első leggyakoribb kulcsszó a *Suez*, ami a magyar forradalom ügyét háttérbe szorító szuezi válságra utal. Így csak a második helyen szerepel a listán *Hungary*. A Kádár-beszéd jól tükrözi a korban használatos propagandaszavak palettáját: kiemelve az események *ellenforradalmi* voltát, hogy a Kádár-rendszer politikai bázisa *munkás-paraszt*, valamint hogy a rendszer hibáiért a *Rákosi-klika* a felelős.

Második lépésként két kiválasztott kulcsszó kollokációinak, szövegkörnyezetének jellemző mintáit vizsgáltam, a Word Sketch funkciót használva. Itt az angol szövegben a *Hungarian* és a *Soviet* szavakhoz társított szövegbeli kollokációkat gyűjtöttem ki. Kádár Jánosnál (mivel Magyarországon, magyar nyelven, magyarokhoz szólt) érthetően nem jelenik meg a *magyar* szó kulcsszóként. Annál érdekesebbnek tűnt a *szovjet* szó kollokációit megkeresni, hogy összehasonlítható legyen az angol szöveggel.

A *Hungarian* szó kollokációi a következő jelentéseket tartalmazták (magyar megfelelőikkel megadva): *kormány*, *emberek*, *menekült*, *bátorság*, *bevándorlók*, *közösség*, *nemzet*, *párt*, *szerződés*. Itt a magyarok tehát mint bátor, megsegítésre érdemes náció tűnnek fel, pozitív jelzőkkel dúszítva. A *szovjet* szó az ausztrál szövegben negatív jelentémezőbe tartozó szavakat kap (magyar megfelelőikkel megadva): *katonai csapat*, *katonák*, *kormány*, *beavatkozás*, *tervezés*, *erő*, *befolyás*, *leigázás*, *unió*, *nyilatkozat*, *irányelv*. A politikai állásfoglalás a magyarok mellett, a szovjetek ellen egyértelműen tükröződik a kollokációkból, ezek alapján a szovjet befolyást és beavatkozást egyenesen Magyarország leigázásának tekintik.

3. ábra: A *Hungarian* szó kollokációi az ausztrál szövegben

4. ábra: A *Soviet* szó kollokációi az ausztrál szövegben

5. ábra: A *szovjet* szó kollokációi a magyar szövegben

A magyar korpuszban, az ausztrállal éppen ellentétben, a *szovjet* kifejezéshez pozitív kollokációk társulnak: *csapat, segítség, kivonás, Magyarország, terület, alakulat*. A kollokációk is alátámasztják, hogy a szovjet katonák jelenlétét a magyarok megsegítésével indokolja a szöveg.

Végül érdemes az elmondottakat egy összefoglaló táblázattal is szemléltetni, ahol a két-féle propaganda legfontosabb jellemzőit lehet párba állítani egymással.

	Magyarországi propaganda 1956-ról	Ausztráliai propaganda 1956-ról
A propaganda jellege	negatív	pozitív
A propaganda színtere	lejárato röpiratok, játékfilmek, suttogó propaganda, politikai beszédek	újságcikkek, filmhíradó, politikai beszédek
1956 keretezése	népfelkelés, illegitim	hőstett, legitim
A migránsok címkézése	disszidensek, hazaárulók	hősök, menekültek, új-ausztrálok
A migránsokhoz való viszony	megbélyegzés, elítélés	befogadás, ünneplés
Cél	a kinti közösség bomlasztása, hazahívás, a rezsim akkreditálása külföldön	integrálás
A célhoz vezető eszközök	a forradalom degradálása, politikai hibák és a felelősség hárítása, a forradalom törlése a kollektív emlékezetből	az asszimilációt elősegítő propaganda, többségi társadalommal való elfogadás-beolvasztás

3. táblázat: A magyarországi és az ausztráliai 1956-os propaganda összehasonlítása
Forrás: saját összeállítás

Összegzés

Mindkét ország élt a propaganda eszközeivel az 1956-os magyarokkal szemben vagy mellett, azonban teljesen eltérő célból és más megközelítéssel használta.

Ausztráliában már a második világháború után alkalmazták a pozitív propaganda eszközeit a bevándorlás elősegítése érdekében. Ezt folytatva és magasabb szintre emelve az 1956-os magyar bevándorlókat a bukott magyar forradalom hősi narratívájába lehetett beilleszteni. A narratíva kereteit a felmutatható egyedi hőstörténetek elmesélése biztosította. Az egyedi hőstetteket aztán a pozitív propaganda a „bátor magyar emberek” (idézet a parlamenti ülésről) általános normájává emelte, egyoldalúan reprezentálva az egyébként heterogén társadalmi rétegekből kiérkező magyarságot. Az ausztrál kormányzat csakis pozitív, néhol eltúlzott képet közvetített a magyarokról. Hősként, ünnepeelve fogadják az érkező magyarokat. A bevándorlásügyi miniszter, Arthur Calwell jelenlétével és a fogadáskor elmondott beszédével felülről is akkreditálja a magyarok betelepítését az országba, a sajtó a hőstettek elbeszélésével igyekszik elősegíteni zökkentőmentes integrálásukat a többségi társadalomba. Az ausztrálok részéről távolabbi célként az angol nyelv tökéletes elsajátítása, végső soron a teljes asszimiláció szerepel.

Ezt támasztja alá a politikában és a sajtóban megjelenő pozitív nyelvhasználat a magyarokról. Ide sorolhatjuk a magyarok megcímkezését is, mint például időrendben haladva: „hősök”, „menekültek”, és végül az integritást kifejező „új-ausztrálok” kifejezés is. A képi propaganda még ennél is beszédesebb: a briteket behívó program plakátján az anya és a gyermeke jelenik meg, a reklámok szebb jövőképet sugallanak. Az 1956-os magyarokról szóló propagandában is visszatér az anya-gyermek motívum, amely egyértelműen emocionálisan akar hatni a tömegre. Az ausztrál propaganda az összetartozást, a család erejét, a szeretetet és a békét sugározza. A platformok nyilvánosak: beszédek, sajtó, film, plakátok.

Ezzel szemben a Kádár-rezsim üzenetének fókuszában a harc, a gyűlöletkeltés motívuma áll. A magyarországi politikai propaganda nyelvhasználatában az 1956-os magyarok „árulók”, „disszidensek”, akiket minden különbségtétel nélkül, homogén csoportként mutatnak be, és kizárólag negatív dolgokat kapcsolnak hozzájuk. A magyar állam elutasítja és elítéli az országból elmenekült magyarokat, ellenforradalomról beszél, és az eseményeket és annak szereplőit próbálja a kollektív emlékezetből is eliminálni. A Magyar Népköztársaság politikai irányvonalának megfelelően eleinte megpróbálják a fennálló politikai helyzetet, a szovjet jelenlét jogosultságát legitimálni külföldön, a rezsim elismerésére törekednek. Később, felismerve ennek hatástalanságát, a Kádár-rendszer a nyílt propaganda helyett

rejtett eszközöket vet be, és nem szokványos platformokat is használ: a magyar diaszpóra belső bomlasztásával, a kulcsfigurák suttozó rágalalmazásával, lejárató rölapok terjesztésével, a hazavágyó magyarok vízumkérelmének elutasításával, későbbiekben a rendszer gyengülése idején hazahívással is próbálkozik.

Nyelvi elemzést folytatva kiderült, hogy az ausztrál képviselőházban csak másodlagos problémaként jelent meg a magyar forradalom ügye a szuezi válság mögött, amelyet a korpusz leggyakoribb kulcsszavai is tükröznek. A *szovjet* szó az ausztrál szövegben negatív jelentésmezőbe tartozó szavakat kap, a magyarban pozitívat.

A célokat tekintve egyik ország sem járt teljes sikerrel. Ausztráliában a magyar diaszpóra továbbra is erős: a civil szervezetek megőrizték önállóságukat, a kint élő magyarok a magyar nyelv és a tradíciók megtartására hivatottak. Az 1956-os szabadságharc és forradalom itthon és külföldön is emléknappá emelkedett és a kollektív emlékezet szerves részévé vált.

Irodalomjegyzék

Arendt, Hannah: *Fogódzó nélkül: Hannah Arendt olvasókönyv*. Kalligram Kiadó: Pozsony, 2008.

Arendt, Hannah: *The origins of totalitarianism*. The World Publishing Company: Cleveland – New York, 1962.

Beaugrande, Robert de – Dressler, Wolfgang: *Bevezetés a szövegnyelvészetbe*. Corvina Kiadó: Budapest, 2000.

Békés Csaba – Kecskés D. Gusztáv (szerk.): *A forradalom és magyar kérdés az ENSZ-ben, 1956–1963*. Magyar ENSZ Társaság: Budapest, 2006.

Bolger, Dawn: *Race politics: Australian government responses to asylum seekers and refugees from White Australia to Tampa* (PhD dissertation). Western Sydney University: Sydney, 2016.

Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985*. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem: Bern, 1985.

Calwell, Arthur: *Tomorrow's Australians*. Department of Immigration and Australia Commission: Canberra, 1948. 07. 12. Letöltés helye: <https://www.naa.gov.au/>; letöltés ideje: 2024. 09. 11.

Constantinovits Kinga: The Hungarian Diaspora in Sydney: Identity Consciousness and the Role of the Scout Movement. *Hungarian Cultural Studies*, 2023. 16. 163–174. DOI: <https://doi.org/10.5195/ahca.2023.491>

Curnow, Ross – Wettenhall, Roger: *Populate or Perish. Populate and perish?* IOS Press: Amsterdam, 2010.

Fellows, Erwin W.: Propaganda: History of a Word. *American Speech*, 1959. október. 34 (3). 182–189

Gazsó Dániel: *Otthon és itthon. A magyar diaszpóra és anyasorsága*. Gondolat Kiadó: Budapest, 2022.

Hammerton, A. James – Thompson, Alistair: *Ten Pound Poms. Australia's Invisible Migrants*. Manchester University Press: Manchester, 2005.

Kecskés D. Gusztáv – Scheibner Tamás (szerk.): *Egy világraszóló történet – Az 1956-os magyar menekültválság története*. BTK TTI: Budapest, 2022.

Kunz Egon: *Displaced persons: Calwell's New Australians*. Australian National University Press: Sydney, 1988.

Kunz Egon: *Magyarok Ausztráliában*. A Magyarorsággutatás könyvtára 21. Teleki László Alapítvány: Budapest, 1997.

Miller, Gerald R. – Burgoon, Michael: *New Techniques of Persuasion*. Harper and Row: New York, 1973.

Nagy Nóra: *A politikai beszéd*. In: Raátz Judit – Tóth Etelka (szerk.): *A régi-új retorika*. Trezor Kiadó: Budapest, 2014.

Ö. Kovács József: Pócspetri, a „rendőrgyilkos falu”. Kommunista szómágia és társadalmi reakciók az egyházi iskolák államosítása idején. In: Fazekas Ferenc – Fedeles Tamás – Nagy Levente (szerk.): *Évszázadok forrásaiban. Keresztényüldözés – Krisztianizáció – Egyház*. Pécsi Tudományegyetem: Pécs, 2019. 131–150.

Papp Z. Attila: A nyugati magyar diaszpóra és szervezeti élete néhány demográfiai, társadalmi jellemzője. *Kisebbségkutatás*, 2010. 19 (4). 594–595.

Pratkanis, Anthony – Aronson, Elliot: *A rábeszélőgépj*. AB OVO Kiadó: Budapest, 1992.

Puskás Julianna: Magyar menekülők, emigránsok. *Aetas*, 1996. 11 (2–3). 67–102.

Richards, Eric: *Destination Australia. Migration to Australia since 1901*. University of New South Wales Press: Sydney, 2008.

Síklaki István: *A meggyőzés pszichológiája*. Scientia Humana Társulás: Budapest, 1994.

Takács Róbert: A sajtóirányítás szervezete a Kádár-korszakban. *Médiakutató: Médiaelméleti folyóirat*, 2009. 10 (3). 93–116.